

ПРАДПРЫМАЛЬНІКІ: ГАТОВЫЯ ДА РЭФОРМАЎ, АЛЕ НЕ ВЕРАЦЬ, ШТО ІХ ПАЧУЮЦЬ

Уводзіны

Прадстаўнікі бізнэсу з'яўляюцца традыцыйнымі «драйверамі» рэформаў. Па-першае, з-за прамой патрэбнасці ў стабільнай эфектыўнай дзяржаве, якая стварае празрыстыя і сіметрычныя правілы гульні. Па-другое, у абмен на падаткі бізнэс чакае ад дзяржавы эфектыўных сэрвісаў. Наколькі гэтыя назіранні справядлівыя для Беларусі і што думае беларускі бізнэс пра рэформы, ці хоча ён удзельнічаць у іх распрацоўцы і якія рэформы патрэбныя краіне, паводле меркавання прадстаўнікоў прадпрымальнікаў?

У рамках праекта РЕФОРУМ BISS правёў даследаванне меркавання прадстаўнікоў бізнэсу (далей у тэксце, прадпрымальнікаў¹), прадметам якога стала іх стаўленне да правядзення рэформаў у нашай краіне. Даследаванне завяршае цыкл апытанняў стэйкхолдэраў, які ўключаў апытанні насельніцтва ў цэлым, грамадзянскага грамадства і прадстаўнікоў дзяржаўных органаў. Агульнай высновай для «трэцяга сектара», прадпрымальнікаў і чыноўнікаў з'яўляецца тое, што яны адчуваюць патрэбнасць ў дэрэгуляванні — зніжэнні дзяржаўнага ўплыву і ступені дзяржаўнага кантролю. Але для паспяховага ўзаемадзеяння мэтавых груп і дзяржаўнага апарата неабходна пераадолець шэраг супярэчнасцяў у ацэнках якасці ўзаемадзеяння і гатоўнасці ўдзелу ў распрацоўцы рэформаў усіх зацікаўленых бакоў.

Асноўныя высновы даследавання:

- Прадстаўнікі беларускага дзелавога асяроддзя лічаць неабходным правядзенне рэформаў: перш за ўсё — **рэфармаванне эканомікі**, затым **змены ў сістэме дзяржаўнага кіравання**. Найменш актуальнай яны лічаць рэформу сістэмы сацыяльнага забеспячэння. Гэта карціна ў цэлым укладваецца ў першапачатковыя чаканні аб перавагах беларускага бізнэсу.
- У адрозненне ад беларускага грамадства ў цэлым², якое лічыць, што вынікам рэформаў павінна стаць павышэнне ролі дзяржавы, беларускі бізнэс разумее пад рэформамі менавіта **дэрэгуляванне**. У гэтым прадстаўнікі бізнэс-асяроддзя **салідарныя з прадстаўнікамі грамадзянскага грамадства³ і нават дзяржаных органаў⁴**, якія таксама выступаюць за зніжэнне ўплыву дзяржавы і ступені дзяржаўнага кантролю ў сферах, што рэфармуюцца.

¹ У апытанні ўзялі ўдзел 50 кіраўнікоў і топ-мэнэджараў малых і сярэдніх прадпрыемстваў, якія прадстаўлялі усе рэгіёны Рэспублікі Беларусь. Асноўнымі задачамі даследавання былі ацэнка агульнага стаўлення прадпрымальнікаў да рэформаў і актуальнасці іх правядзення; вызначэнне прыярытэтаў і зместу меркаваных рэформаў; ацэнка эфектыўнасці ўзаемадзеяння зацікаўленых бакоў.

² Нацыянальнае апытанне BISS «Адносіны грамадства да правядзення рэформаў», 1350 рэспандэнтаў, сакавік 2014 г. <http://belinstitute.eu/ru/node/2058>

³ «Адносіны прадстаўнікоў грамадскага грамадства і палітычнай апазіцыі да рэформаў у Беларусі», <http://www.belinstitute.eu/ru/node/2059>

⁴ «Беларускія чыноўнікі: рэгулятар супраць рэгулявання», <http://www.belinstitute.eu/ru/node/2237>

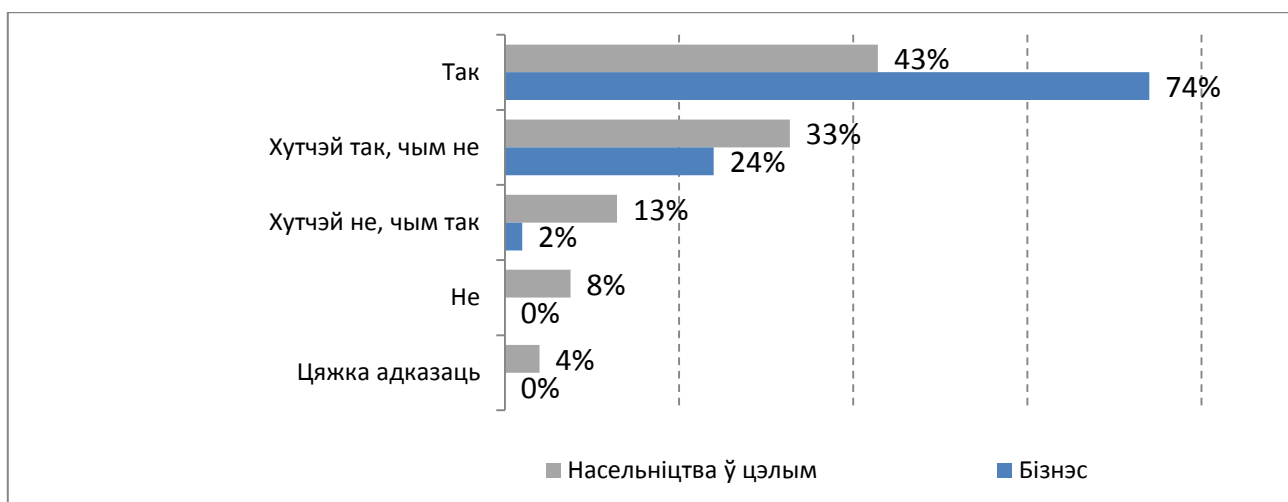
- Приватны бізнэс **гатовы ўдзельнічаць у рэфармаванні краіны**, але інтэлектуальныя і экспертныя **рэсурсы бізнэсу не задзейнічаюцца ў поўнай меры**: узмацненне ўзаемадзеяння бізнэсу і дзяржавы мае значны патэнцыял.
- Эфектыўнасць узаемадзеяння бізнэсу і ўлады прадпрымальнікамі і **чыноўнікамі ацэньваюцца па-рознаму**. Большасць прадстаўнікоў бізнэс-асяроддзя лічаць, што гэта ўзаемадзеянне не прыносіць вынікаў, тады як чыноўнікі ў большасці выпадкаў упэўнены, што ўзаемадзеянне дзяржаўных органаў і прадпрымальнікаў наладжана, але механізмы патрабуюць паляпшэння.
- Найбольш **прыярытэтныя сферы рэфармавання для прадстаўнікоў дзяржаўных органаў і бізнэсмэнаў супадаюць** (эканоміка, сістэма дзяржаўнага кіравання), але бачанне рэформаў у іх некалькі адрозніваецца.

1. Агульнае стаўленне да рэформаў

Даследаванне адной са сваіх задач ставіла ідэнтыфікацыю стаўлення прадстаўнікоў дзелавога асяроддзя да рэформаў. Аналіз вынікаў даследавання дае магчымасць разлічваць на пазітыўнае ўспрыманне і падтрымку змен, якія ўкараняюцца, калі яны будуць развівацца па шляху дэрэгулявання.

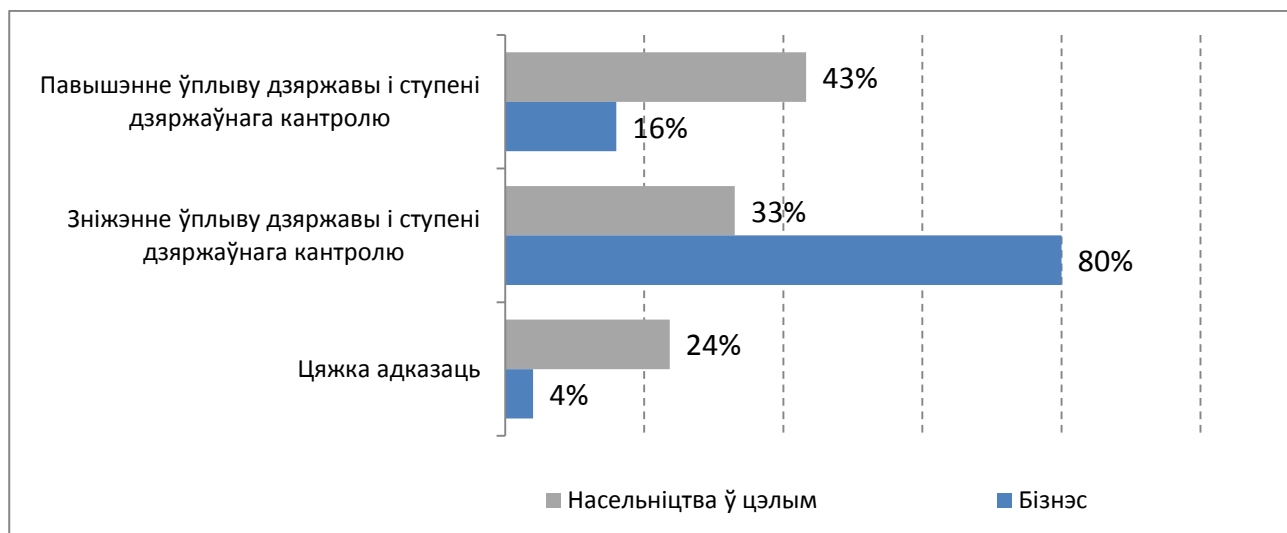
Прадстаўнікі бізнэсу перакананы ў неабходнасці правядзення рэформаў. Калі сярод насельніцтва ў цэлым пра неабходнасць рэформаў гавораць 43%, то сярод прадпрыемальнікаў 74% адказваюць, што рэформы сапраўды патрэбныя, 24% — хутчэй так, чым не. Гэта можа сведчыць як пра завышаныя ацэнкі насельніцтвам сацыяльна-эканамічнай мадэлі Беларусі, так і пра тую прамую выгаду, якую бізнэс бачыць для сябе ад змены статус-кво.

Дыяграма 1. Размеркаванне адказаў на пытанне «На Ваш погляд, ці патрэбныя ў Беларусі рэформы?»

Большасць прадпрыемальнікаў (80%) лічаць, што рэформы павінны быць накіраваны на скарачэнне ўплыву дзяржавы і ступені дзяржаўнага кантролю. У той час як за ліберальныя рэформы сярод насельніцтва ў цэлым выступае каля 33%, а за павышэнне ўплыву дзяржавы — 43%. Але станоўчай тэндэнцыяй можна лічыць тое, што дзяржаўныя службоўцы таксама падтрымліваюць хутчэй ліберальны шлях развіцця краіны (яму аддаюць перавагу 56% чыноўнікаў). Агульнае бачанне напрамку развіцця можа зрабіць узаемадзеянне бізнэсу і дзяржаўных органаў больш эфектыўным.

Дыяграма 2. Размеркаванне адказаў на пытанне «Рэформы ў розных сферах жыцця краіны, на Ваш погляд, павінны быць пераважна накіраваны на...»

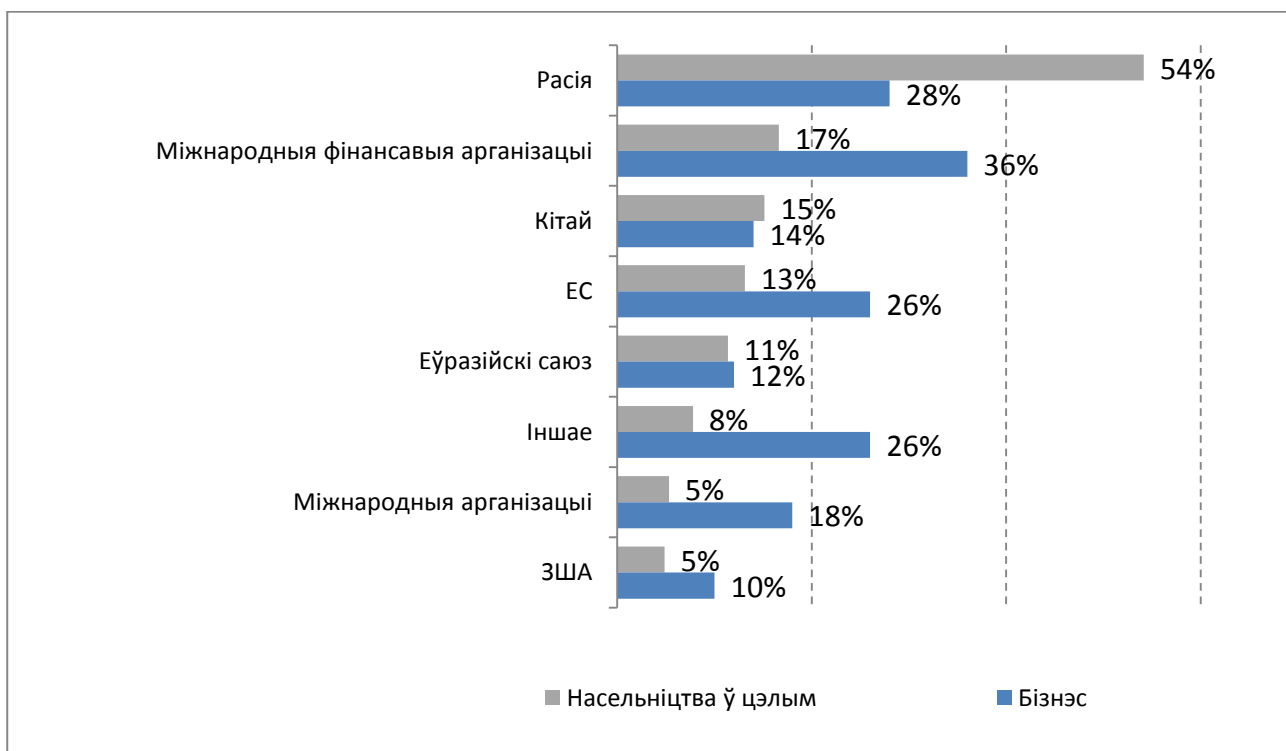

2. Практичны бок: хто павінен распрацоўваць і праводзіць рэформы

Ацэнка практычнага боку распрацоўкі і ўкаранення рэформаў уключае ў першую чаргу ўяўленне пра тое, хто са знешніх актараў можа аказаць дапамогу ў рэфармаванні і якія органы павінны ўзяць на сябе адказнасць у распрацоўцы рэформаў. Акрамя таго, важна зразумець, наколькі самі прадпрымальнікі гатовыя ўзяць удзел у правядзенні рэформаў сумесна з дзяржаўнымі органамі і як яны ацэньваюць эфектыўнасць узаемадзеяння дзяржаўных органаў і бізнэс-асяроддзя.

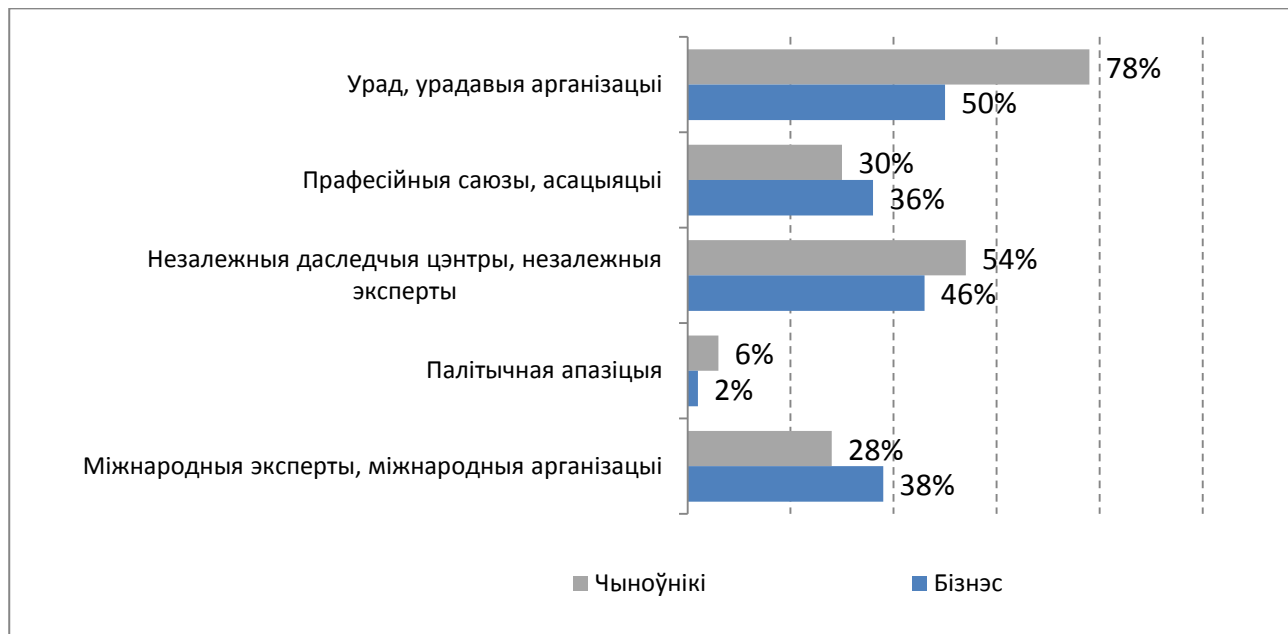
Прадстаўнікі дзелавага асяроддзя ў значна большай ступені, чым насельніцтва, разлічваюць на дапамогу ў правядзенні рэформаў ад міжнародных фінансавых арганізацый і ЕС. Гэта можа гаварыць пра тое, што бізнэсмэны знаёмыя з дзейнымі практыкамі міжнароднай падтрымкі для рэфармавання ў нашай краіне. Прадпрымальнікі ў значна меншай ступені, чым насельніцтва ў цэлым, спадзяюцца на Расію (сярод насельніцтва на Расію разлічваюць 54%). Але доля тых, хто разлічвае на дапамогу суседзяў — Расіі, і ЕС досыць высокая — 28% і 26% адпаведна. Прадпрымальнікі, гэтак жа як і насельніцтва ў цэлым, скептычна ацэньваюць магчымасці Еўразійскага эканамічнага саюза ў вобласці падтрымкі рэфармавання.

Дыяграма 3. Размеркаванне адказаў на пытанне «На Ваш погляд, хто можа дапамагчы Беларусі ў правядзенні структурных эканамічных рэформаў?»

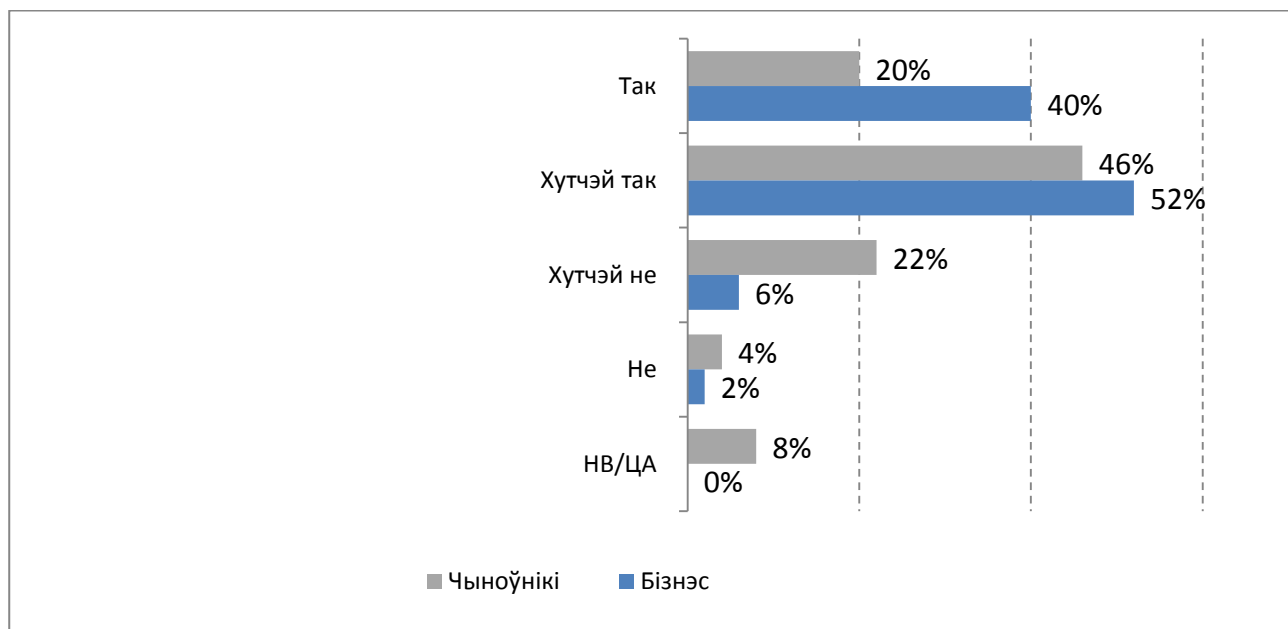
Распрацоўкай рэформаў, паводле меркавання прадстаўнікоў дзелавага асяроддзя, павінны займацца перш за ўсё ўрад і ўрадавыя арганізацыі (50% рэспандэнтаў), але на другое месца рэспандэнты паставілі незалежных экспертаў (46%). Іх меркаванне разыходзіцца з меркаваннем чыноўнікаў, якія ў 78% выпадкаў указваюць урадавыя арганізацыі, але радзей гавораць пра незалежных экспертаў і міжнародныя арганізацыі.

Дыяграма 4. Размеркаванне адказаў на пытанне «На Ваш погляд, хто павінен распрацоўваць рэформы ў Беларусі?»

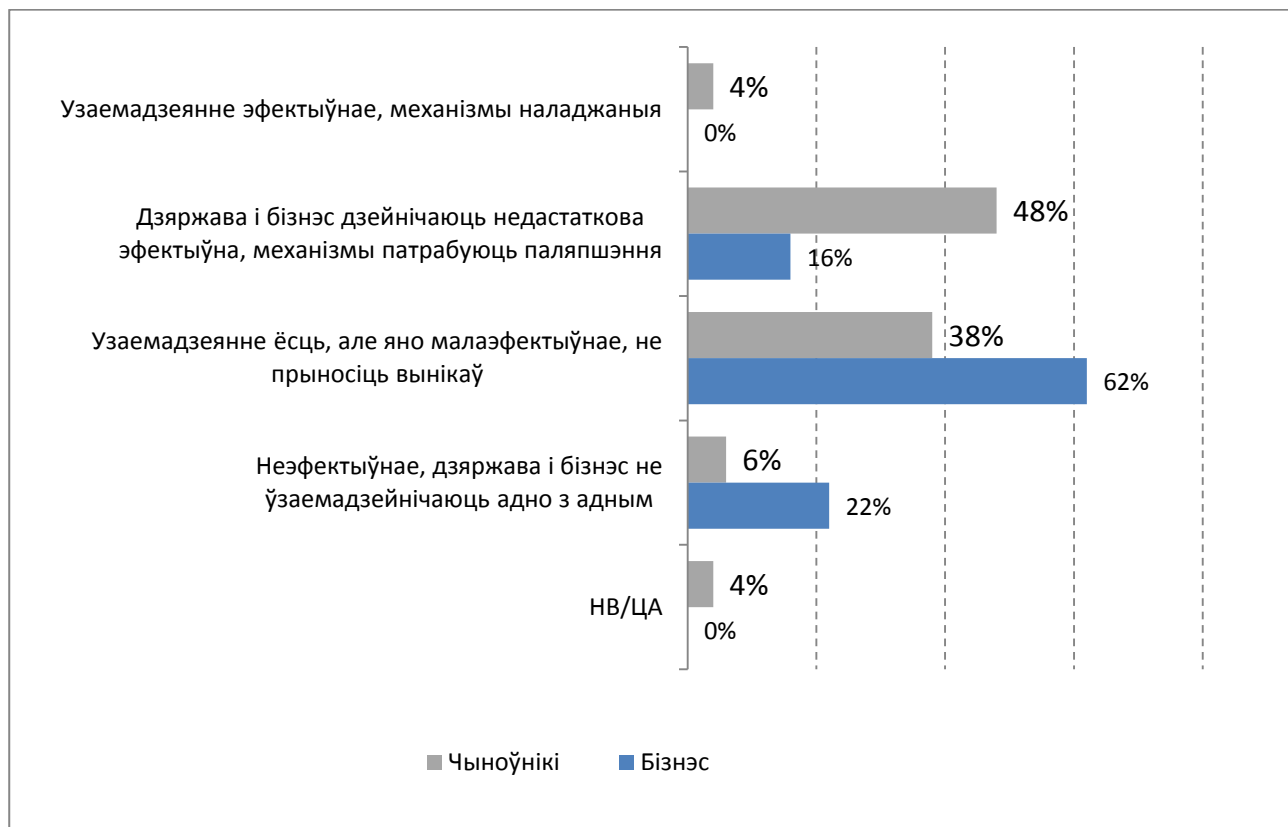
Пры гэтым прадстаўнікі бізнэсу актыўна выражаюць гатоўнасць узяць удзел у рэформах нароўні з дзяржаўнымі структурамі (92% кажуць «так» ці «хутчэй так, чым не»). З іншага боку, чыноўнікі, хоць і ў меншай ступені, але таксама згодны з гэтым сцвярджаннем, «так» ці «хутчэй так» гавораць 66% прадстаўнікоў дзяржаўных органаў.

Дыяграма 5. Размеркаванне адказаў на пытанне «Паводле Вашага меркавання, ці гатовыя прадстаўнікі прыватнага бізнэсу, бізнэс-асацыяцыі ўзяць удзел на роўных з дзяржаўнымі структурамі падчас рэфармавання краіны?»

Але бізнэсмэны радзей, чым чыноўнікі, адзначаюць узаемадзеянне бізнэс-структур з дзяржаўнымі органамі. Большасць прадпрымальнікаў згодныя з тым, што ўзаемадзеянне ёсць, але мяркуюць, што яно малаэфектыўнае і не прыносіць вынікаў — так лічаць 62%. У большасці выпадкаў (48%) чыноўнікі згодныя з тым, што дзяржава і бізнэс узаемадзейнічаюць, але недастаткова эфектыўна, і што механізмы супрацоўніцтва патрабуюць паляпшэння.

Дыяграма 6. Размеркаванне адказаў на пытанне «Наколькі эфектыўна, паводле Вашага меркавання, узаемадзеянне дзяржавы і прыватнага бізнэсу, бізнэс-асацыяцый у наш час?»

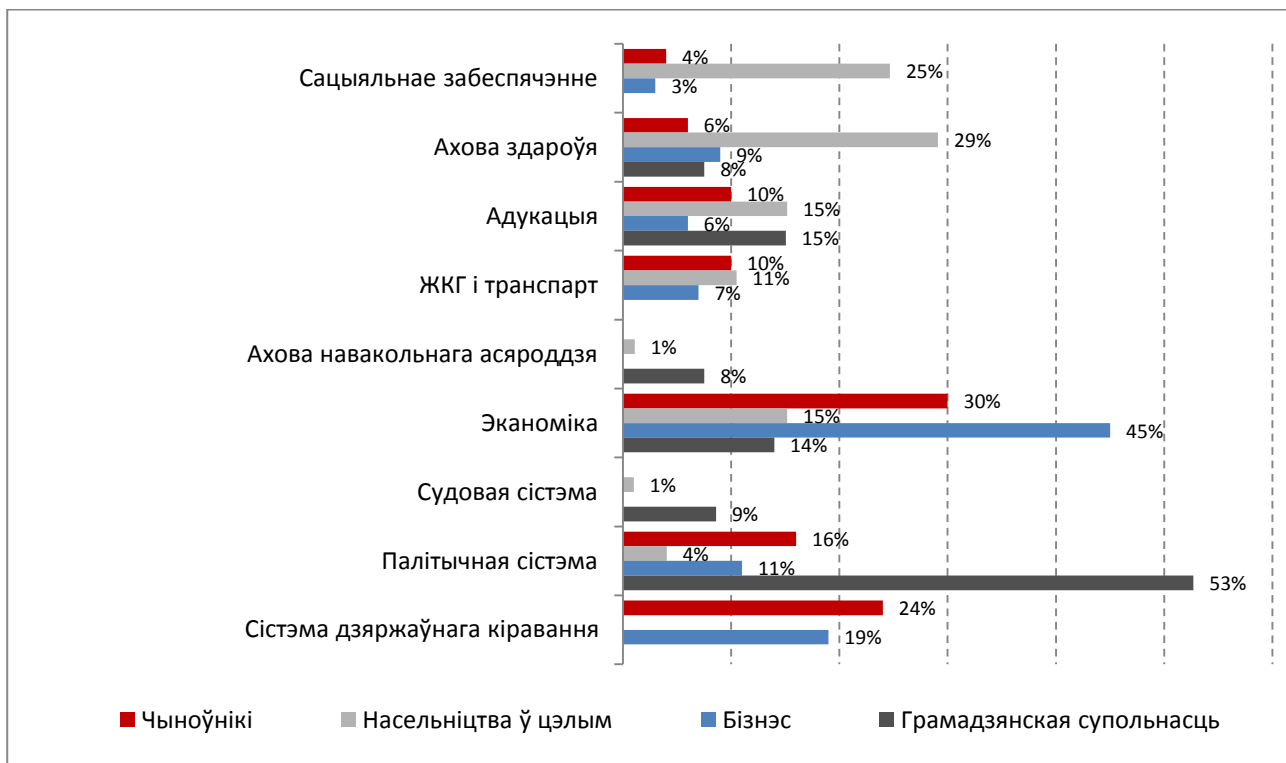

Асіметрычныя ацэнкі гатоўнасці бізнэс-структур да ўдзелу ў распрацоўцы рэформаў могуць стаць бар'ерам для рэалізацыі іх поўнага патэнцыялу, у першую чаргу, у экспертнай якасці. На гэта неабходна звярнуць увагу як чыноўнікам, так і бізнэсу для наладжвання больш эфектыўнага супрацоўніцтва ў будучыні. Нераўназначныя ацэнкі эфектыўнасці ўзаемадзеяння таксама могуць гаварыць пра тое, што патрабаванні да супрацоўніцтва з боку двух бакоў могуць адрознівацца. Звычайныя працэдуры ўзаемадзеяння, якія прыняты ў дзяржаўных органах (хуткасць рэагавання, паўната удзелу) могуць не адпавядаць чаканням прадпрыемстваў. Пры гэтым дзяржаўным органам варта арыентавацца на здаваленасць узроўнем узаемадзеяння з боку мэтавых груп (у дадзеным выпадку, асацыяцыі бізнэсу), а прадстаўнікам бізнэсу неабходна выразней артыкуляваць свае чаканні.

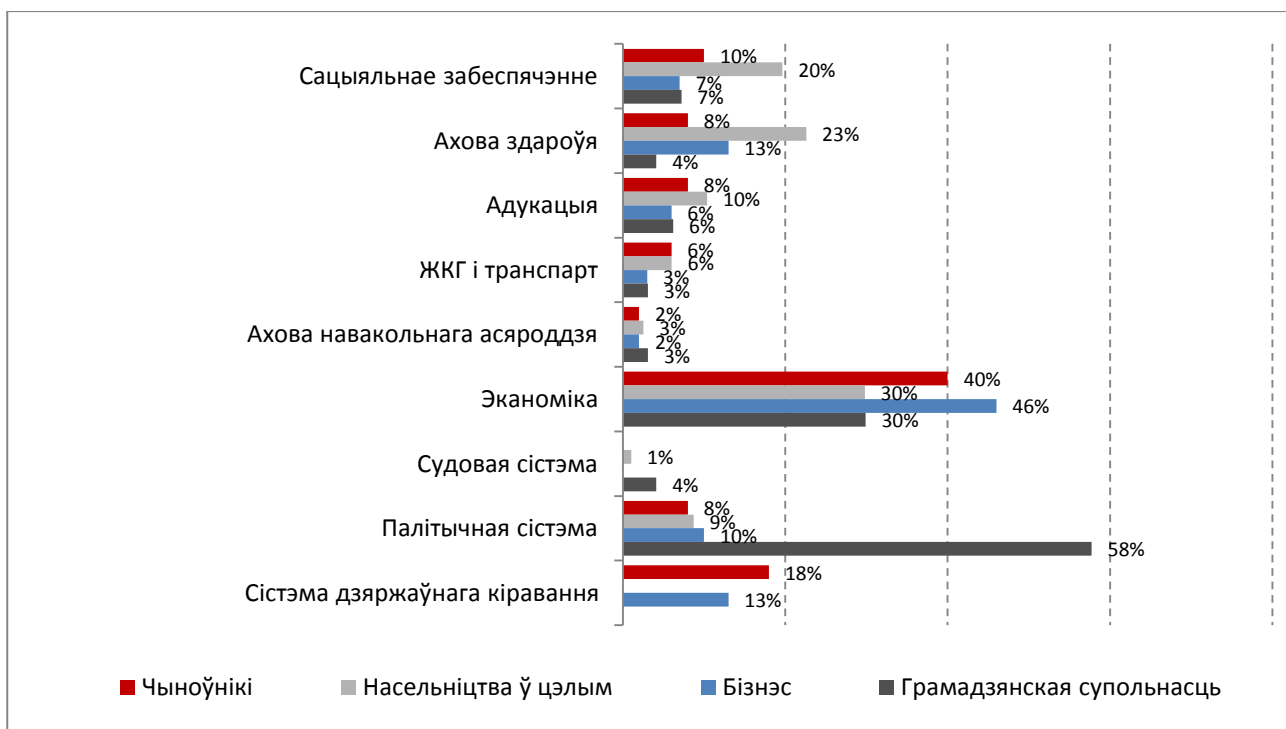
3. Асноўныя прыярытэты і змест рэформаў

Для большасці бізнэсмэнаў на першым месцы па важнасці стаіць рэфармаванне эканомікі. Яны ставяць эканоміку на першае месца, калі гаворка ідзе і пра інтарэсы іх арганізацыі, кампаніі (45%), і пра краіну ў цэлым (46%). На другім месцы для краіны ў цэлым, на іх погляд, стаіць рэформа сістэмы дзяржаўнага кіравання, што супадае з прыярытэтамі дзяржаўных службоўцаў.

Дыяграма 7.1. Ацэнка прыярытэтнасці рэфармавання рознымі групамі насельніцтва. Размеркаванне адказаў на пытанне «Праранжыруйце наступныя сферы грамадскага жыцця (расстаўце па месцах ад 1 да 9) так, каб на 1-м месцы была тая, у якой для краіны ў цэлым рэформы неабходны больш за ўсё, на 9-м — тая, якая менш за ўсё мае патрэбу ў рэфармаванні» (для арганізацыі/сябе асабіста)

Дыяграма 7.2. Ацэнка прыярытэтнасці рэфармавання рознымі групамі насельніцтва. Размеркаванне адказаў на пытанне «Праранжыруйце наступныя сферы грамадскага жыцця (расстаўце па месцах ад 1 да 9) так, каб на 1-м месцы была тая, у якой для краіны ў цэлым рэформы неабходны больш за ўсё, на 9-м — тая, якая менш за ўсё мае патрэбу ў рэфармаванні» (для краіны ў цэлым)

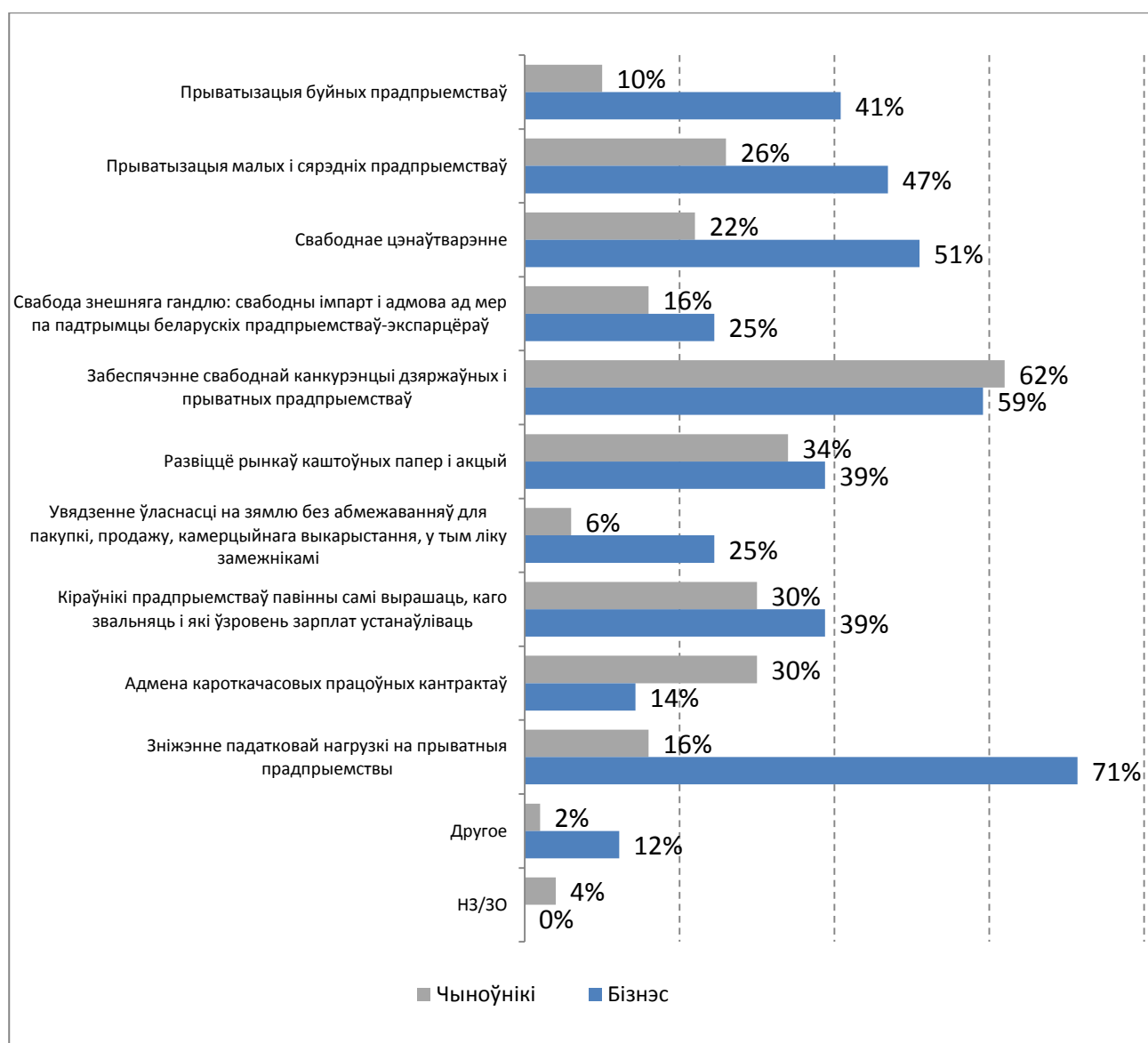

У рамках эканамічных рэформаў найбольшай папулярнасцю сярод прадпрымальнікаў прадказальна карыстаецца зніжэнне падатковай нагрузкі (71%). Больш чым палова прадпрымальнікаў (59%) выступаюць за свабодную канкурэнцыю паміж дзяржаўнымі і прыватнымі прадпрыемствамі. У цэлым лібералізацыя актыўна падтрымліваецца бізнэсмэнамі, 41% выступае за прыватызацыю буйных дзяржпрадпрыемстваў, тады як сярод насельніцтва такіх толькі 18%.

Варта адзначыць, што хоць дзяржаўныя службоўцы і сыходзяцца з бізнэсмэнамі ў прыярытэце сфер рэфармавання, іх бачанне эканамічных рэформаў адрозніваецца досыць істотна. Нягледзячы на тое, што чыноўнікі выступаюць як прыхільнікі свабоднай канкурэнцыі (62%), на больш рашучыя ліберальныя меры (прыватызацыя буйных дзяржаўных прадпрыемстваў, увядзенне ўласнасці на зямлю) яны абсалютна не гатовыя.

Інтэрэсам бізнэсу, у цэлым, адпавядаюць усе прапанаваныя меры рэфармавання эканомікі. Яны ў меншай ступені, чым чыноўнікі, выступаюць за адмену кароткатэрміновых працоўных кантрактаў, але ў значна большай ступені зацікаўлены ў зніжэнні падатковай нагрузкі, свабодным коштаўтварэнні. У значнай ступені пазіцыі бізнэсмэнаў разыходзяцца з пазіцыямі чыноўнікаў па пытаннях прыватызацыі буйных і малых і сярэдніх дзяржпрадпрыемстваў і прыватнай уласнасці на зямлю.

Дыяграма 8. Стаўленне да розных мер эканамічнай палітыкі сярод прадпрымальнікаў і чыноўнікаў

Калі гаварыць пра другую па прыярытэтнасці сферу рэфармавання — рэформу сістэмы дзяржаўнага кіравання — для бізнэсмэнаў найбольш актуальнымі напрамкамі здаюцца прыём на дзяржслужбу толькі на падставе прафесійных якасцяў і празрыстасць працэдуры правядзення дзяржаўных закупаў. Саміх чыноўнікаў у найбольшай ступені цікавіць прыём на службу на падставе прафесійных якасцяў і павышэнне кваліфікацыі дзяржслужачых.

У той час як і прадпрымальнікі, і чыноўнікі падтрымліваюць прынцып мерытакратыі па такіх пазіцыях, як атрыманне грамадзянамі інфармацыі пра размеркаванне бюджэтных сродкаў, магчымасць грамадзянам ацэньваць эфектыўнасць працы дзяржорганаў, празрыстасць працэдуры дзяржзакупаў, меркаванні гэтых груп разыходзяцца.

Дыяграма 9. Стаўленне да розных мер у вобласці дзяржаўнага кіравання сярод прадпрымальнікаў і чыноўнікаў

